

Ténykép

Nagy Zoltán – Györffy Ildikó – Kneisz Ildikó

Egységben az erő? A TISZK-ek helyzetelemzése kérdőíves felmérés alapján az Észak-magyarországi régióban

Bevezetés

Napjaink képzési rendszerének egyik fő problémája, hogy sok esetben nincs összhang a szakképzési rendszer, a szakképzés tartalma és a munkaerőpiac igényei között. A társadalmi, oktatási, gazdasági változások rámutattak, hogy új típusú szakképzésre, az oktatás gyakorlatiasabbá tételére lenne szükség, amelyhez korszerű eszközökhöz, technológiákhoz való hozzáférést, új gyakorlati helyek biztosítását is meg kell valósítani. Ennek korlátja a legtöbb esetben a forráshiány, a nagy értékű gépek beszerzését, működtetését az intézmények egyedül nem képesek megvalósítani, összefogásra, támogató partnerekre van szükség.

A Térségi Integrált Szakképzési Központok célja, hogy a gazdaság szereplőinek, kamaráknak, szociális partnereknek a bevonásával, együttműködésével biztosított legyen a munkaerőpiaci kínálat bővítése, a szakképzési rendszer korszerű fejlesztése arra törekedve, hogy a munkaerőpiaci kereslettel ezen feltételek összhangban legyenek.

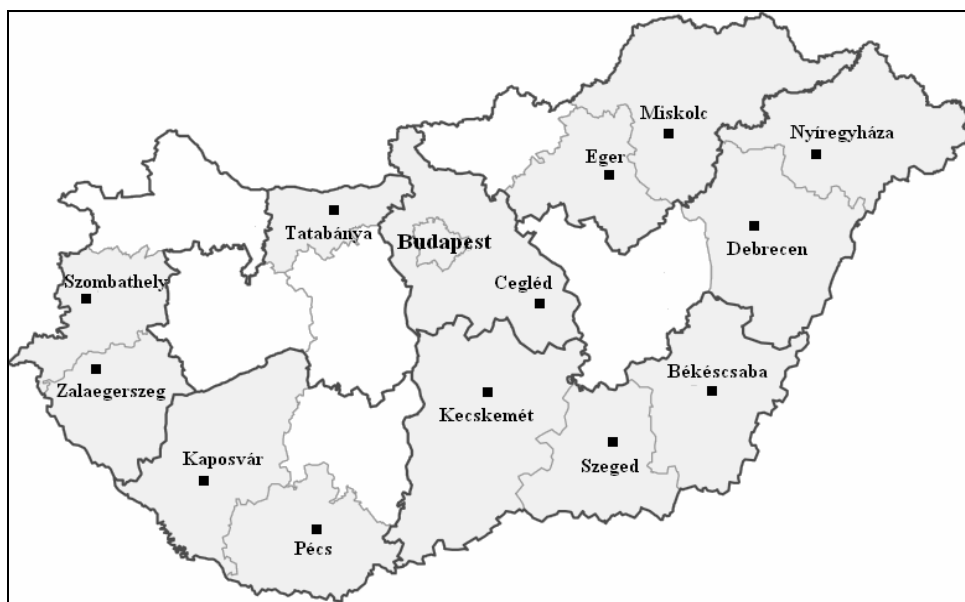
A TISZK alkalmas arra, hogy a szakképzést folytató intézményeket összefogja, együttműködésüket koordinálja, a feladatmegosztást irányítsa, partnerek bevonásával, iskolai tanműhelyek kialakításával, gyakorlati helyek biztosításával gyakorlatorientált szakképzést valósítson meg. A közösségi feladatok ellátása is célja az integrált szervezeteknek, a pályaaorientáció, pályakövetés és tanácsadás mind részét képezik feladatkörüknek.

A térségi integrált szakképző központok a szakképzés intézményei közé kerültek be, miután a 2007. évben módosítása került 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről és az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról. A 89/B § alapján létrehozható úgynevezett társulás – elsősorban önkormányzati és nem állami fenntartású intézmények között, – vagy társaság melynek tagja lehet gazdálkodó szervezet és felsőoktatási intézmény is. [www.net.jogtar.hu]

A törvény módosítása a szakképzés feladatainak regionális megszervezését részben, a létrehozott regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB) hatáskörébe utalja, nevezetesen a munkaerő-piaci igények és a közoktatásban folyó szakképzés fejlesztésének összehangolását.

Az RFKB feladatai között sorolja a szakképzés fejlesztési irányainak és beiskolázási arányainak meghatározását, ezenkívül kezdeményezi a régióban működő önkormányzatoknál a szakképzés szervezési társulás megalakulását. A régióban működő szakképző intézmények kérdőíves megkeresése ezen feladat első lépését segíti az előkészítés folyamatában.

Magyarországon jelenleg 14 TISZK működik. A két fővárosi szervezet mellett Tatabányán, Zalaegerszegen, Szombathelyen, Kaposváron, Pécsen, Debrecenben, Cegléden, Kecskeméten, Békéscsabán, Egerben, Miskolcon és Nyíregyházán alakultak meg integrált intézmények (1. ábra). [www.okmt.hu]

1. ábra: Működő TISZK-ek elhelyezkedése Magyarországon (2008. április)

Forrás: saját szerkesztés

Vizsgálat módszere

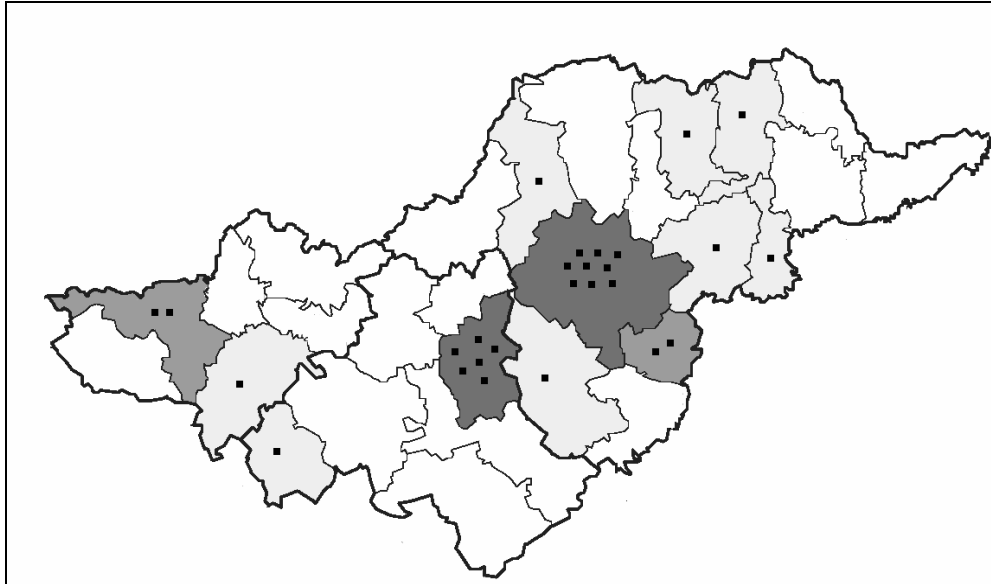
Az Észak-magyarországi régióban a Térségi Integrált Szakképző Központok helyzete, illetve szerveződésük állapotára vonatkozó információk összegyűjtése érdekében kérdőíves felmérést végeztünk az OKÉV Észak-magyarországi Regionális Igazgatóság megbízásából. A kiértékelés 109 szakképzést folytató intézmény válaszait tükrözi. A 109 válaszadó intézmény területi megoszlása: Borsod-Abaúj-Zemplén megye – 61 intézmény; Heves megye – 31 intézmény; Nógrád megye – 17 intézmény. A régió 145 középiskolájának (Borsod-Abaúj-Zemplén: 77; Heves: 42; Nógrád: 26) ez a minta 75,17 %-át teszi ki. A kiküldött kérdőívek 100%-os visszaérkezési aránya az OKÉV segítségének köszönhető. Alapvetően három csoportba sorolhatóak a kérdések, amelyek többsége feleletválasztós teszt formájában került a kérdőívbe, de helyenként kifejtendő kérdéssel fordultunk a válaszadókhöz a vélemények pontos felmérése érdekében.

Az első részben azt kérdeztük, hogy az adott intézmények tagjai-e már valamely Térségi Integrált Szakképző Központnak, vagy beszélhetünk-e az együttműködés igényéről, milyen szakaszban van a TISZK szervezése. Felmértük, hogy milyen alapon, illetve hány tag bevonásával érdemes ezeket a központokat megalapítani, melyek az előnyei és hátrányai a TISZK-ekbe szerveződésnek.

A második blokk a munkaerőpiaci kereslet és kínálat összehangolásával kapcsolatos kérdéseket tartalmaz. Elsősorban azt kívántuk felmérni, hogy figyelemmel kísérik-e az adott intézmények a változó munkaerőpiaci igényeket, és ha igen, milyen módon, van-e intézményesült kapcsolat a felsőoktatási intézményekkel, más szakképző intézményekkel, illetve munkáltatókkal, végeznek-e pályakövetést az intézmények. Az új, valamint a már létező gyakorlati képzőhelyek megoszlásáról is átfogó képet kaptunk a kérdőív kiértékelését követően. A harmadik kérdéscsoporttal a tanulói létszám várható változását mértük fel többek között szakmacsoport, illetve tagozatok szerinti bontásban, több pontban a felnőttképzésre, a pedagógusok szakmai, nyelvi továbbképzésére irányultak.

Értékelés

Felmérést végeztünk arra vonatkozóan, hogy tagja-e az adott intézmény valamely Térségi Integrált Szakképző Központnak. A kérdésre 27 igen és 82 nem válasz érkezett. Az igen válaszok közül 17 Borsod-Abaúj-Zemplén, 7 Heves és 3 Nógrád megyéből származik (2. ábra).

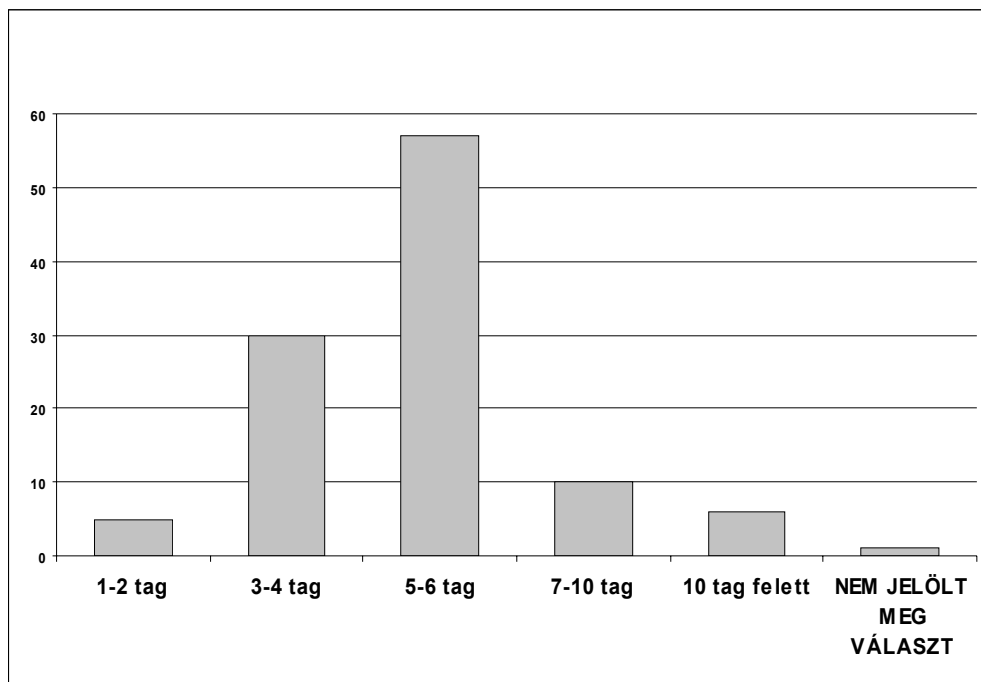
2. ábra: A TISZK-ekben működő intézmények területi elhelyezkedése a válaszadások alapján
Forrás: saját szerkesztés

Jellemző, hogy a részvevő intézmények a megyeszékhelyektől akár jelentősebb távolságra is lehetnek, valamint az a tény is, hogy jó néhány kistérség intézményei nem tagjai a már működő TISZK-nek.

Vizsgáltuk, hogy amennyiben az intézmény nem vesz részt jelenleg valamely TISZK-ben, milyen szakaszban van annak szervezése. A 109 válaszadó közül 35-en nem adtak választ, vagy a „nincs pontos információnk róla” lehetőséget választották. Legtöbben, a megkérdezettek csaknem 45%-a szerint a TISZK létrehozásáról már született döntés, és jelenleg szervezés alatt áll. Az esetek alacsony számában, 5 intézménynél született arról döntés, hogy a szervezet nem kíván TISZK-ben együttműködni.

A válaszok arra utalnak, hogy az intézmények jelentős része a TISZK-ekben való együttműködést tartja a jövőben reális lehetőségnek, de jelenleg az együttműködések szervezési stádiumban vannak, kevés a működő példa, és az intézmények saját megítélésük szerint kevés információval rendelkeznek. Ez felveti a TISZK-ek működésének alaposabb megismertetését, az érintett intézmények széles körű tájékoztatásának igényét.

A válaszadók több, mint 50%-a egy 5-6 képzőintézményt összefogó TISZK-et tart ideálisnak, a megkérdezettek 32%-a egy 1-4 tagot számláló szervezetet preferál leginkább. Hatan gondolták úgy, hogy tíz intézmény felett működhet leghatékonyabban a TISZK.

3. ábra: Véleménye szerint hány képzőintézmény tagja egy ideális méretű TISZK-nek?

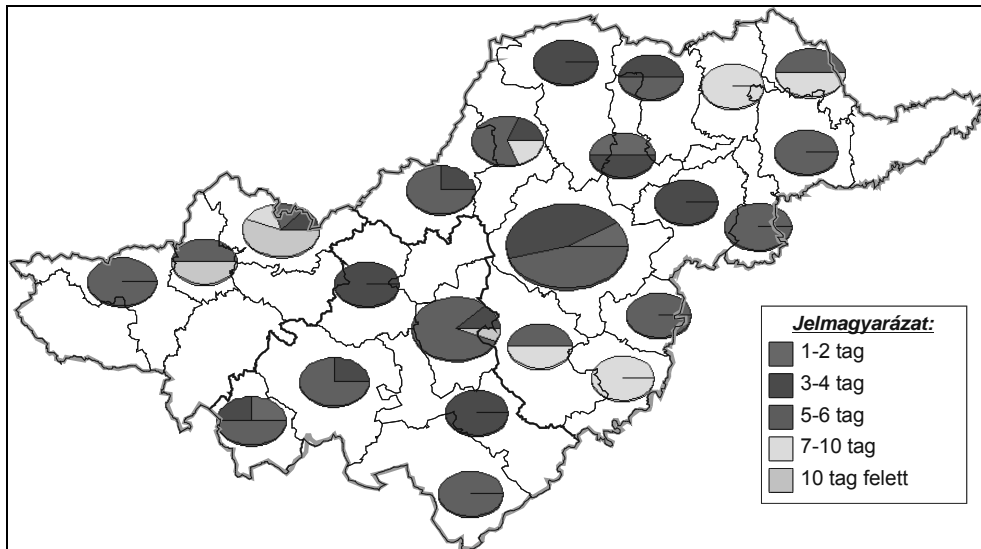
Forrás: saját szerkesztés

A válaszok azt tükrözik, hogy az intézmények sem a túl kicsi, sem a túl nagy számú tagok együttműködéseként létrejövő TISZK-eket nem tartják ideálisnak, valószínűleg azért, mert a kevés intézménnyel működő TISZK nem elég erős, a nagy taglétszámú pedig nem ad lehetőséget az egyes intézmények érdekeinek képviseletére.

„A véleménye szerint hány képzőintézmény tagja egy ideális méretű TISZK-nek” kérdésre adott válaszok területi megoszlása érdekes képet mutat. A már működő TISZK-ekkel rendelkező két város, Miskolc és Eger esetében eltérő arányok láthatóak. Az egri kistérségben székhellyel rendelkező intézmények közül legtöbben (13 intézmény) úgy gondolják, hogy 5-6 tagú egy ideális térségi integrált központ, és emellett elenyésző a más válaszok aránya (2 intézmény szerint 3-4 tagú, egy intézmény szerint 10-nél több tagot tartalmaz). A miskolci kistérségben alapvetően más a helyzet, ugyanannyi (14) intézmény gondolja úgy, hogy 3-4 tagú, és azt, hogy 5-6 tagú az ideális térségi integrált intézményi méret, ezek mellett az 1-2 tagú kategória is megjelenik, amelyet 3 intézmény jelölt meg.

Valószínűleg a nagyobb intézményi méret lehet az egyik oka, hogy a kisebb létszámú együttműködést részesítik előnyben ezen válaszadók. A régió több, más kistérségében is megfigyelhető, hogy az 5-6 tagot összefogó TISZK-eket részesítik előnyben (kazincbarcikai, ózdi, gyöngyösi, hatvani), ez a jellemzően középvárosi központtal rendelkező térségekre igaz. Több kistérségnél látható, hogy csak ezt az egy kategóriát (5-6 tag) jelölték meg, ide tartozik a tiszaujvárosi, tokaji, hevesi, balassagyarmati kistérség is. Két kistérség van, ahol csak a 3-4 tagú térségi intézményt jelölték meg ideálisként, az edelényi és a pétervásárai sorolható ebbe a körbe. Egészen eltérő képet mutat néhány Nógrád megyei kistérség, ahol nagyobb elemszámú együttműködéseket tartanak kívánatosnak, ide tartozik a pásztói, és a szécsényi kistérség, és a régió többi kistérségétől alapvetően különböző arányokat mutató salgótarjáni. A Salgótarján

központú kistérségben 4 intézmény a 10 tag feletti kategóriát, a 3-4 tagú, az 5-6 tagú és a 7-10 tagú intézményi létszámot 1-1 intézmény jelölte meg az ideális TISZK méreteként.

4. ábra: Ideális méretű TISZK tagjainak száma a válaszadó intézmények szerint az Észak-magyarországi régió kistérségeiben
 Forrás: saját szerkesztés

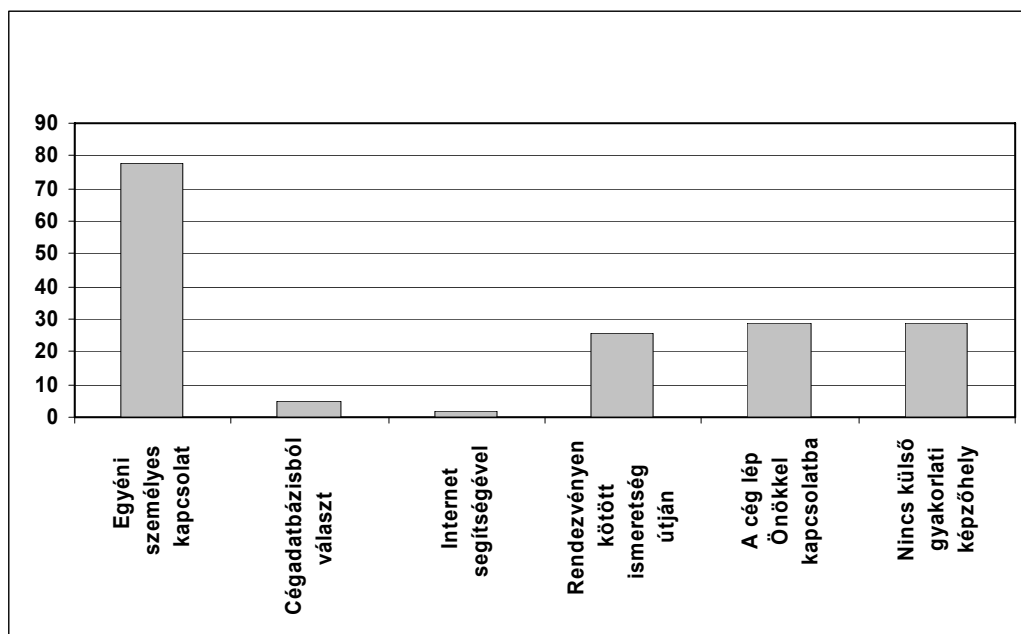
Megkérdeztük az intézmények megbízottjait arról, milyen alapon ideális TISZK-et szervezni. Több válasz is megjelölhető volt, amelynek eredményeképpen a szakmacsoportos illetve a földrajzi elhelyezkedés alapján történő szerveződés kapta a legtöbb jelölést. A pénzügyi és az intézményi alapon történő besorolást nem látták indokoltnak a válaszadók.

A TISZK-ek legfontosabb előnyeit, illetve hátrányait is vizsgáltuk. A legtöbb esetben a szakmai fejlesztés hatékonyabb megvalósítását, az erőforrások optimális kihasználását, uniós források elérhetőségének javítását, a munkaerőpiaci igények jobb kielégítését írták a válaszadók az előnyök közé. Hangsúlyt kaptak olyan kifejezések, mint a biztos környezet, korszerű technológia, együtt gondolkodás, versenyképesség, együttműködés. A megkérdezettek jelentős hányada az oktatástechnikai, módszertani, műszaki és tananyagfejlesztési lehetőségeket is a TISZK-ekben látják.

Az együttműködésre törekvés igénye abban is látható, hogy a kérdőívek döntő többségében nem, vagy csupán egy-két hátrányt neveztek meg a válaszadók. Legfontosabb problémának az önállóság elvesztését, a földrajzi távolságok növekedésével a tanulók utaztatását, így a költségek növekedését, a szervezési többletfeladatok, a „nehézkés, nagy tömeg” kezelését tartják az intézmények. A hátrányok között szerepelt még, hogy a válaszadók kételkednek a működtetés, az információáramlás biztosításának sikerességében, tartanak a szétszórtságtól, az iskolák szellemiségének megszűnésétől, illetve a nevelési feladatok háttérbe szorulásától. Összességében hátrányos hatásokat kevésbé neveznek meg intézmények, ami a TISZK-ek irányába megfogalmazódó pozitív elvárásokat mutatja.

A munkaerőpiaci igények felmérése

A munkaerőpiaci igények változását a legtöbb intézmény figyelemmel kíséri, a 109 megkérdezett intézményből 104-en válaszoltak igennel a kérdésre. A régióban tevékenykedő munkáltatókkal az intézmények több, mint 64%-a tartja a kapcsolatot, információt gyűjtve a változó munkaerőpiaci keresletről.

4. ábra: Hogyan vonja be a gyakorlati képzőhelyeket az együttműködésbe?

Forrás: saját szerkesztés

A munkáltatókkal történő kommunikáció mellett az intézmények többsége médiából, sajtóból, konferenciákon, fórumokon való részvétel, vagy egyéni személyes kapcsolatok útján értesül arról, hogy hogyan alakulnak a munkaerőpiaci igények, de több jelölést kapott a kiadványok, valamint az internetes keresés szerepe is.

Az intézmények 60%-a a munkaadókkal csak alkalmanként kommunikál, harmincan heti, illetve havi rendszerességgel, 12 válaszadó szerint évente mindössze egyszer konzultálnak. Az eredményeket figyelembe véve fontos javaslatként fogalmazódik meg a jövőben a kommunikáció hatékonyabbá, rendszeresebbé tétele a munkaerőpiaci igények jobb kielégítésének elősegítése céljából.

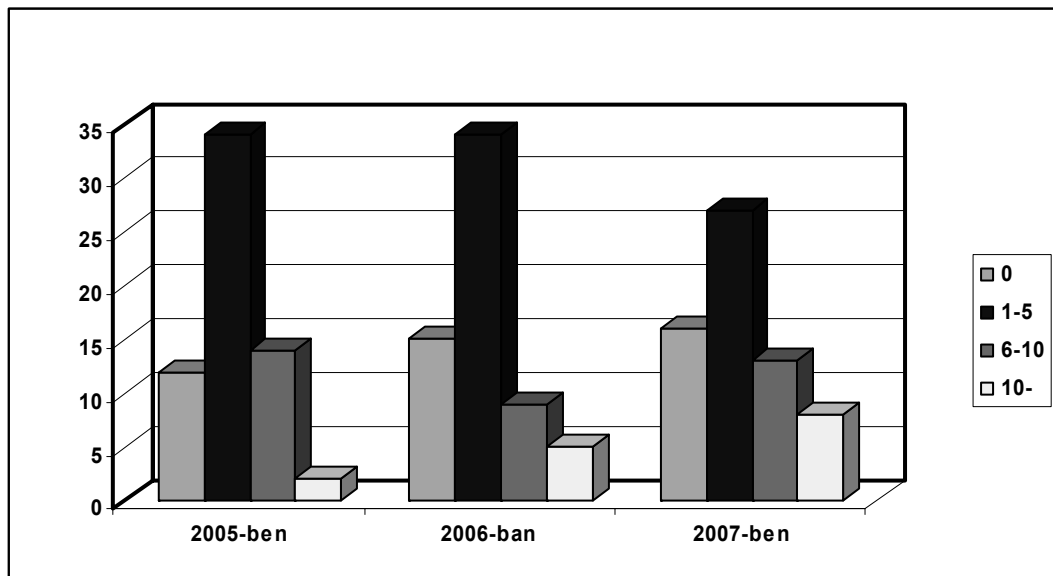
A 4. ábrán látható, hogy egy intézmény általában hogyan vonja be a gyakorlati képzőhelyeket az együttműködésbe. A legtöbb jelölést az egyéni személyes kapcsolat kapott, de többen választották a rendezvényen kötött ismeretség szerepét, illetve a cég általi megkeresést. A diagramon látható, hogy a cégadatbázis, illetve az internetes keresés nem elterjedt annak ellenére, hogy napjainkban egyre nagyobb prioritást kap ez utóbbi forma. 29 intézmény egyáltalán nem rendelkezik külső gyakorlati képzőhellyel, amely elsősorban a szakmák egyéni sajátosságából adódhat, valószínűleg nem a kapcsolati tőke hiányából.

A személyes kapcsolat magas aránya egyébként kedvező, mert általában hatékony kommunikációt is jelent, viszont az mutatja az esetlegességet, a nehezen tervezhetőséget, hogy

nincs tudatos, szervezett, intézményesített kapcsolatfelvétel. Mindenképpen ezen módszerek erősítésére lenne szükség.

Felmértük, hány gyakorlati helyet nyújtó céggel van az adott intézmény kapcsolatban azok típusa, vállalkezési formájuk szerint. Minden társasági forma változó számban van jelen, amelyet természetesen a cégek eltérő foglalkoztatási viszonyai is befolyásolnak.

A gyakorlati helyeken foglalkoztatott diákok száma is eltérően alakul az egyes társasági formák szerint. Több esetben, leginkább az egyéni vállalkozásoknál, korlátolt felelősségű társaságoknál és részvénytársaságoknál jelentős a 40 fő feletti létszám, de a válaszadók nagy része jelölt 1-5, illetve 6-20 fős kategóriát. Kisebb létszámok elsősorban a betéti társaságoknál figyelhetők meg.

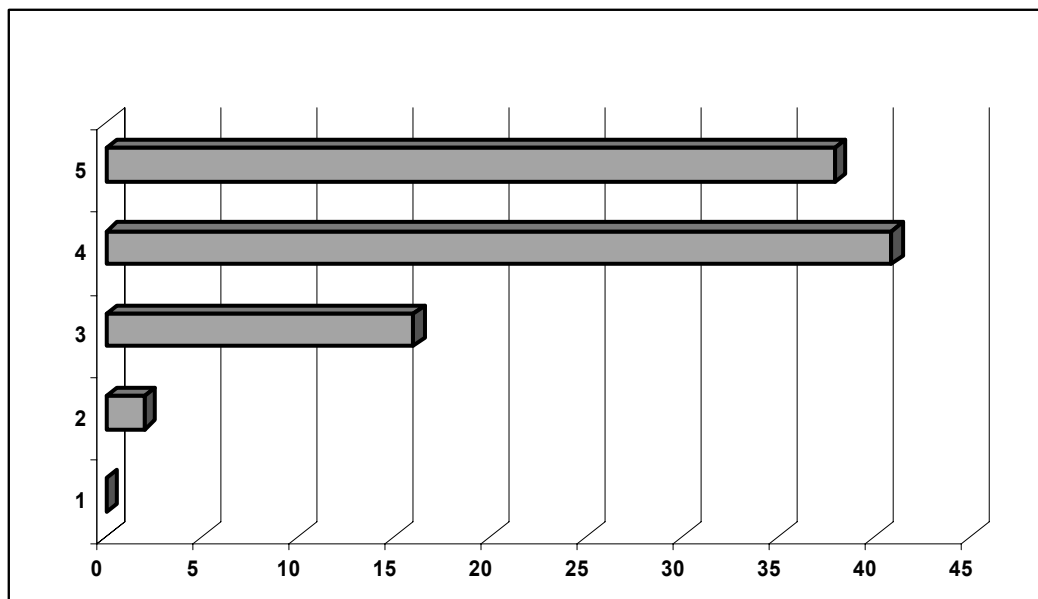

5. ábra: Hány új gyakorlati képzőhellyel alakított ki együttműködést az elmúlt években?

Forrás: saját szerkesztés

Az egyes intézmények mindhárom vizsgált évben 1 és 5 közötti intervallumot jelöltek meg az új gyakorlati képzőhellyel kialakított együttműködések kapcsán. 10-15 intézménynek egyik évben sem sikerült új gyakorlati helyet szerezni, pozitív tendenciát mutat azonban a 10 feletti új helyek számának növekedése, 2007-ben már hét intézménynek sikerült ilyen eredményt felmutatni. Egyértelműen növekvő tendencia a 10 feletti új helyekre vonatkozik, és emellett azoknak az intézményeknek a száma nő, amely egy új kapcsolatot sem létesített. Az 1-5 és a 6-10 közötti új kapcsolatok száma változatos képet mutat.

A gyakorlati képzőhelyek felszereltségét vizsgálva eltérő kép látható az iskolai és a külső gyakorlati képzőhelyek felszereltségében. A külső képzőhelyek felszereltségét az esetek többségében magas színvonalúnak, illetve megfelelőnek találják az intézmény dolgozói. 4-es és 5-ös, tehát legjobb minősítést összesen 57-en jelölték meg, 1-es és 2-es minősítésű képzőhely nem volt. Míg a külső helyek megítélése rendkívül pozitív, az iskolai gyakorlati helyek felszereltségével adódtak gondok, többen kifogásolták a termék állapotát, az oktatási infrastruktúra elavult jellegét.

6. ábra: Milyenek értékelik az iskolai gyakorlati helyek felszereltségét általában?

Forrás: saját szerkesztés

Együttműködés a felsőoktatási intézményekkel

Arra vonatkozóan, hogy van-e együttműködés a felsőoktatási intézményekkel, 21-en válaszolták, hogy nem, és nem is tervezi az intézmény a kapcsolatok kialakítását, 30 intézménynek jelenleg nincs, de mindenképpen tervezik a jövőben, a megkérdezettek több, mint 50%-a pedig rendelkezik már ilyen jellegű kapcsolatokkal.

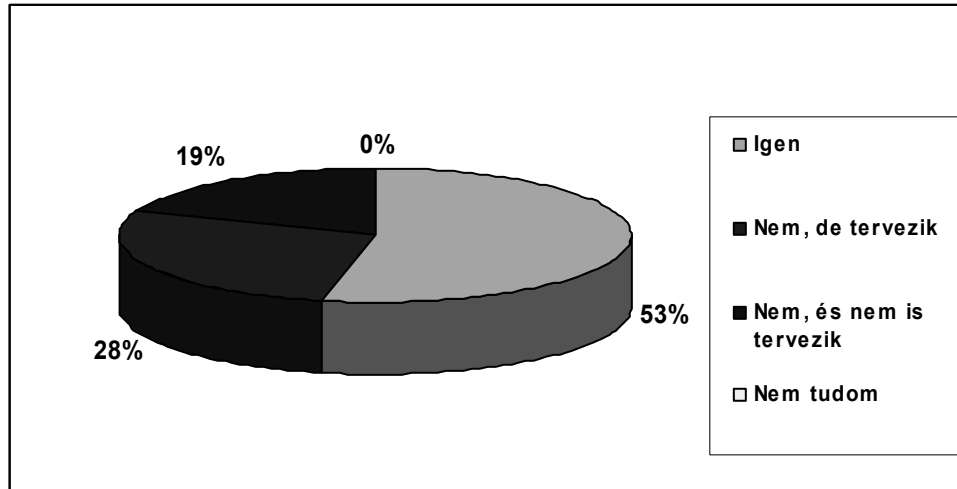
Mindenképpen javítandó az arány, szükséges lenne az intézmények kapcsolatának erősítése valamely felsőoktatási intézménnyel. Erre utal a már meglévő kapcsolatok, együttműködések sikerességét vizsgáló kérdés is, hiszen a 61 válaszadó intézmény több, mint 70%-a értékelte sikeresnek és kielégítőnek a felsőoktatási intézményekkel való együttműködés hatékonyságát. 14-en adtak megfelelő minősítést és hárman-hárman akik sikertelennek, illetve alacsony hatékonyságúnak ítélték a kialakult kapcsolatot.

A már meglévő együttműködések túlnyomórészt az oktatói és képzési helyek biztosítására és a tananyagfejlesztés területére vonatkoznak. A tananyagfejlesztés általában a közös tematikák és oktatási kiadványok kidolgozását jelenti, de sok esetben a tananyagok teljes mértékű átvételét is. Az oktatói kapacitás cseréjét a válaszadók 18%-a jelölte meg, ami rámutat arra, hogy az egyes szakterületeken a szakképző intézmények jelentős mértékben támaszkodnak a felsőoktatási intézmények oktatóira.

A kapcsolatok alapvetően eredményesnek mondhatóak, hiszen a képzőintézmények szerint a megjelölt együttműködések az esetek többségében a közepes mértékűnél sikeresebben valósulnak meg, hiszen a válaszadók 90%-a jelölte meg az alkalmanként sikeres, a többnyire vagy a teljes mértékben sikeres kategóriákat. Az együttműködések hatékonyságát a két fél közötti információ-áramlás és a pontos adminisztráció javíthatja a jövőben.

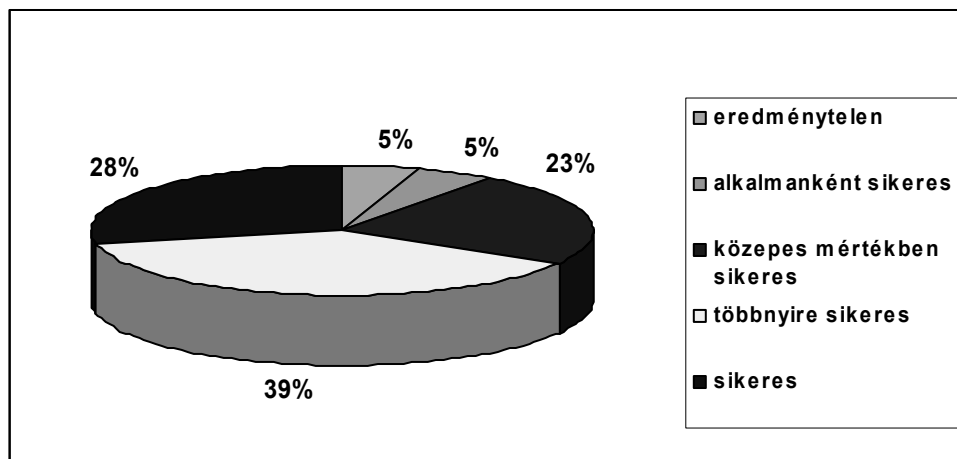
Megállapítható, hogy a szakképzést folytató intézmények évek óta igyekeznek versenyképességüket javítandó, minél szélesebb képzési kínálattal, palettával megjelenni a piacon. Ezt mutatja, hogy a válaszadók 25%-a már a felsőfokú szakképzés területén is indított

kurzust. A gazdasági jellegű képzésekre még mindig jelentős igény mutatkozik, de a műszaki szakterületek pozíciói az utóbbi években jelentősen megerősödtek.

7. ábra: Van-e együttműködésük a felsőoktatási intézményekkel?

Forrás: saját szerkesztés

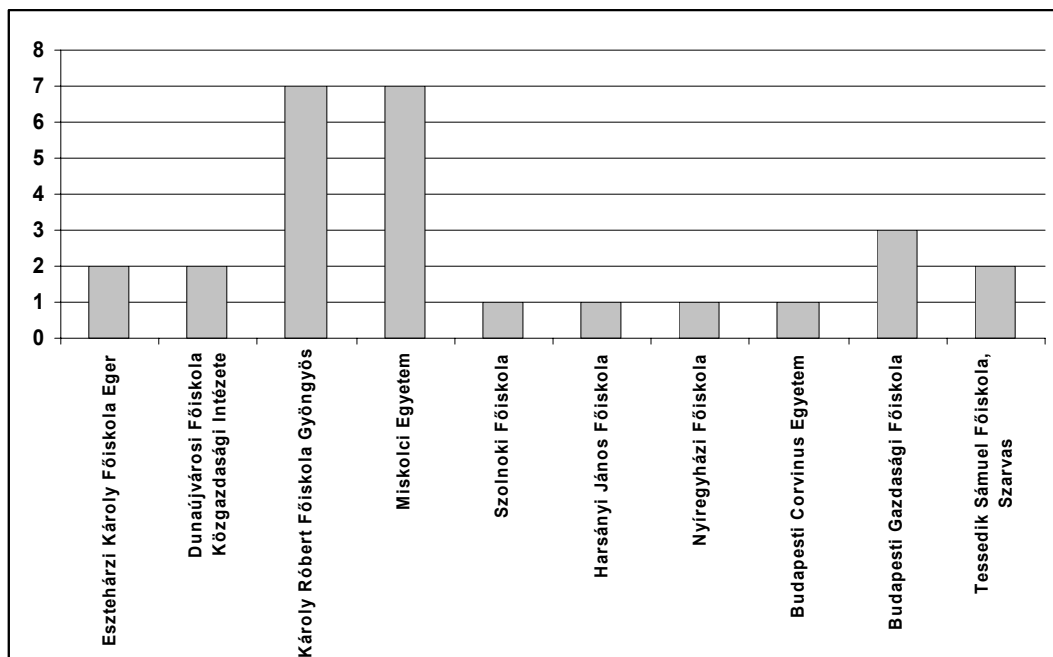

8. ábra: Értékelje a felsőoktatási intézményekkel való együttműködés hatékonyságát!

Forrás: saját szerkesztés

A felsőfokú szakképzésben a térség felsőoktatási intézményeivel kialakított szakmai együttműködés igen intenzív, melyben kiemelkedő a Miskolci Egyetem szerepe. A válaszadók mintegy tíz felsőoktatási intézményt jelöltek meg partnerként, amiből három található az Észak-magyarországi régióban. Miskolc, Eger és Gyöngyös, mint felsőoktatási központ fontos szerepet játszik, azonban Salgótarján már kiesik az együttműködések kereteiből. A szerteágazó kapcsolatrendszer arra enged következtetni, hogy a képzési piacon folyó versenyben a stratégiai szövetségek kiemelt fontosságúak, még ha a partnerek között jelentős a földrajzi távolság.

A felsőoktatási intézményekkel való szoros együttműködés mellett a kérdőíves felmérésbe bevont intézmények 61%-a működik együtt más szakképző intézménnyel. Akik nem működnek együtt, azok közül is 85% tervezi a kapcsolatfelvételt a hatékonyabb működés érdekében. Ez azt mutatja, hogy az intézmények nagyon fontosnak érzik az összefogást; a túlélés, egyes esetekben a fejlődés, a magasabb minőségű oktatás egyik lehetőségeként tekintenek a kapcsolatok szélesítésére. Ezek a kapcsolatok a megkérdezett intézmények szerint mind a felsőoktatás, mind más szakképző intézmények felé kiemelt jelentőségűek.

9. ábra: A szakképző intézmények felsőoktatási kapcsolatai

Forrás: saját szerkesztés

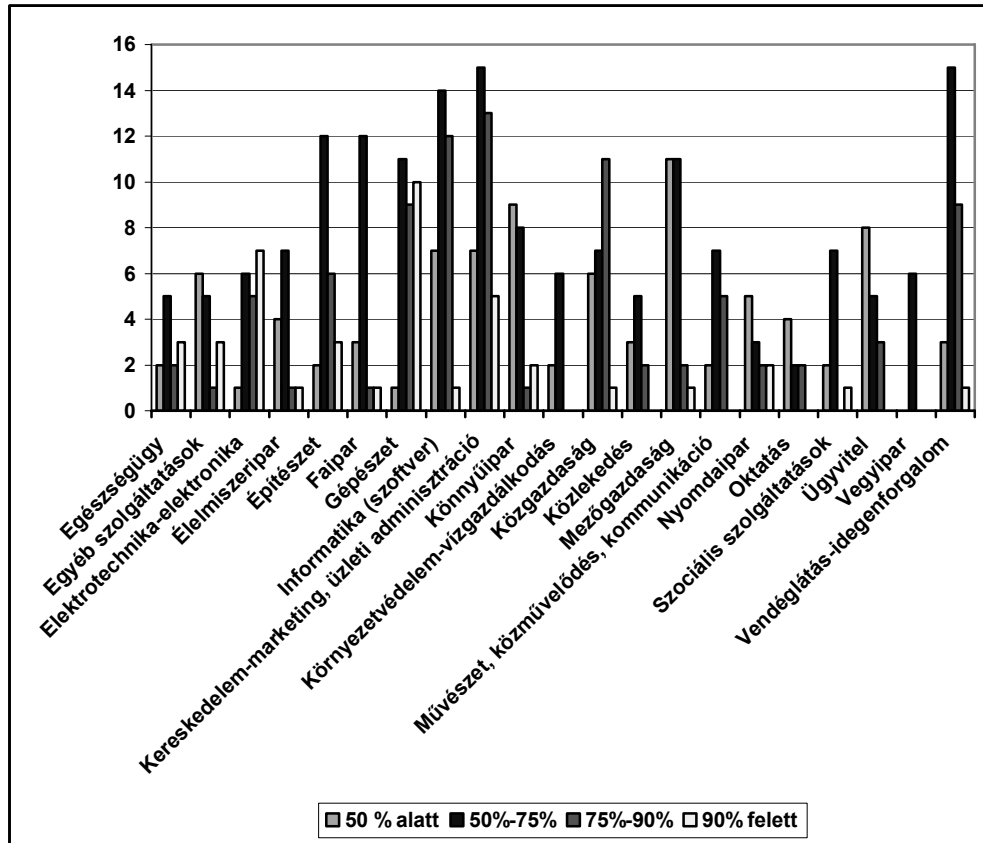
A hasonló, középfokú képzést kínáló intézmények közötti kooperáció a felsőoktatási kapcsolatokhoz az azonos szakképzési területeken valósulnak meg leginkább. A válaszadók több együttműködési területet is megjelöltek, amelyek közül a tananyagfejlesztésben való kooperáció 42%-ot tesz ki, a képzési hely biztosítása 23%-kal jelenik meg, míg az oktatói kapacitás kölcsönös biztosítása 23%-kal képviselteti magát a válaszok között.

Szakképzés és pályakövetés

Egy képzés sikerét az azt elvégző diákok elhelyezkedési aránya is mutathatja. A válaszadások aszerint is eltérést mutatnak, hogy a válaszadók mely szakmacsoporton belül indítanak kurzusokat. Mércéül a végzett diákok 6 hónapon belüli elhelyezkedési lehetőségeit állítva, a következő adatokról számoltak be a szakképző intézmények.

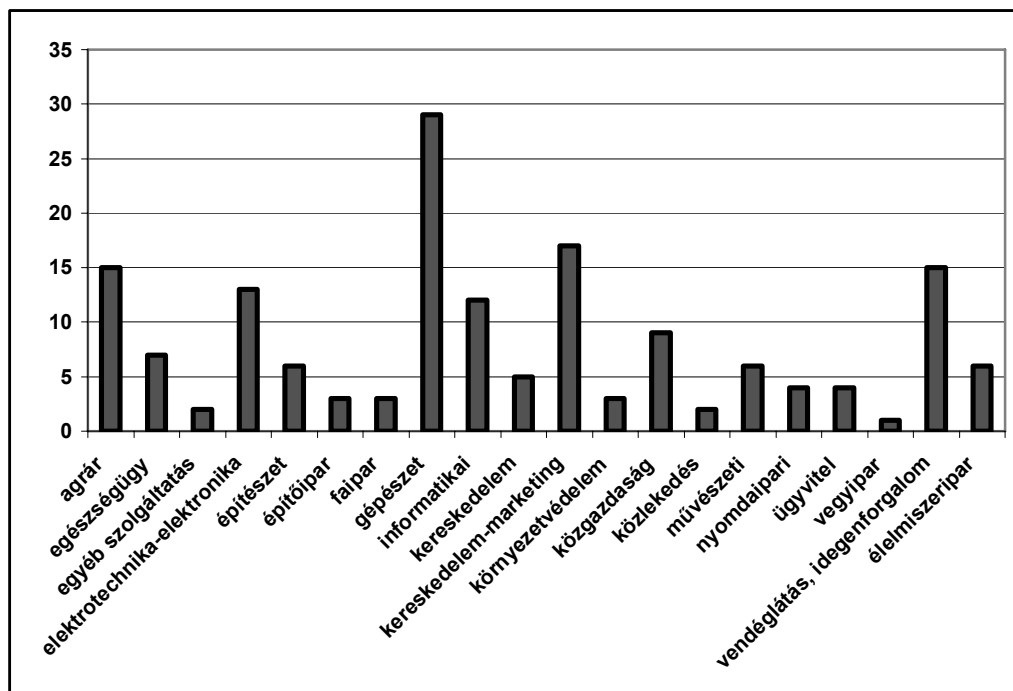
A legkedvezőbb elhelyezkedési kilátások azok előtt állnak, akik kereskedelem-marketing/üzleti adminisztráció, vendéglátás/idegenforgalom, informatika, gépészet, építészet és faipar szakmacsoportok diákjaiként végzik tanulmányaikat. Az ő elhelyezkedési arányaik a válaszadó Intézmények szerint 6 hónapon belül többnyire 60-90% közötti. Legkedvezőtlenebb

azok helyzete, akik a nyomdaipari, ügyviteli, egészségügyi és a mezőgazdasági szakmacsoportok valamelyikében szereztek bizonyítványt, vélekednek a megkérdézett intézmények. Ezek az elhelyezkedési arányszámok jól illeszkednek a régió gazdasági szerkezetéhez, ahol a hagyományos ipari szektor visszaszorulása már évek óta megfigyelhető. A szolgáltató szektor egyes alágazatai differenciált képet mutatnak, mivel ennek a szakmacsoportnak a jövedelmezősége nagymértékben függ a más területeken dolgozók kereseti viszonyaitól. Az elmúlt 1-2 évben érzékelhető gazdasági teljesítmény visszaesés ezt a szektor érintette leginkább.

10. ábra: A szakmai képzéseken résztvevő diákok elhelyezkedési arányai 6 hónapon belül
Forrás: saját szerkesztés

Szakmacsoportokra koncentrálva az elhelyezkedési esélyre vonatkozó kérdés kapcsán arra az eredményre juthatunk a válaszadók véleményei alapján, hogy a legkönnyebben elhelyezkedni a következő szakképesítésekkel tudnak diákok: a gépész, a kereskedelem/marketing, az informatika, elektronika-elektrotechnika és a vendéglátás/idegenforgalom a legjobb lehetőségeket kínáló területek. Az eredményeket az összes válaszadó intézmény százalékában látjuk. Természetesen az arányok eltolódnak annak függvényében, hogy a válaszadó intézményekben milyen szakmacsoportokban folyik oktatás.

11. ábra: Szakképesítések, amelyekkel a diákok legkönnyebben el tudnak helyezkedni

Forrás: saját szerkesztés

A fenti eredmények a diákok pályakövetésének pontos adminisztrációja mellett lehetnek csak érvényesek. A válaszadó szakképző intézmények 63%-a végez valamilyen pályakövetést, ami nem elégséges a piaci szereplők visszacsatolásainak helyes értékeléséhez.

A pályakövetés módszerei közül a legtöbb szakképző intézmény a levélben való nyomon követést, valamint az egyéb kategóriában megjelölt személyes kapcsolattartást jelölte meg. Ez a pályakövetést végző intézmények 56%-át jelenti. A papíralapú kérdőíves megkereséssel a pozitív választ adó intézmények 14,6%-a, míg a modern kommunikációs formát, az e-mailt csak a válaszadók 20%-a részesíti előnyben. Ez alapján elmondható, hogy a modern adatgyűjtés és –feldolgozás eszközeinek használata minden intézményben fejlesztendő.

A kérdőív harmadik részében a kérdések három témakör köré csoportosíthatók:

- várható létszámváltozások;
- képzési struktúra;
- kapacitáskihasználás.

A létszámok csökkenését jelzi előre számos demográfiai jelentés, amelyek a gyereklétszám folyamatos fogyását jelölik meg a probléma forrásaként. A KSH adatai szerint a 0-14 évesek korosztályában az Észak-magyarországi régióban 2001-2007 között mintegy 29.500 fővel csökkent a lakónépeség¹. Ez 12,6 %-os létszámváltozást jelent, ami a középfokú szakképzésbe belépő diákok számának csökkenését is jelenti a jövőre vonatkozóan, hiszen a 15-64 évesek korosztályában ugyanezen időszakban a létszámcsökkenés még csak 4%-os. A gyereklétszámokban bekövetkező negatív változásokkal nem számolnak igazán az intézmények és

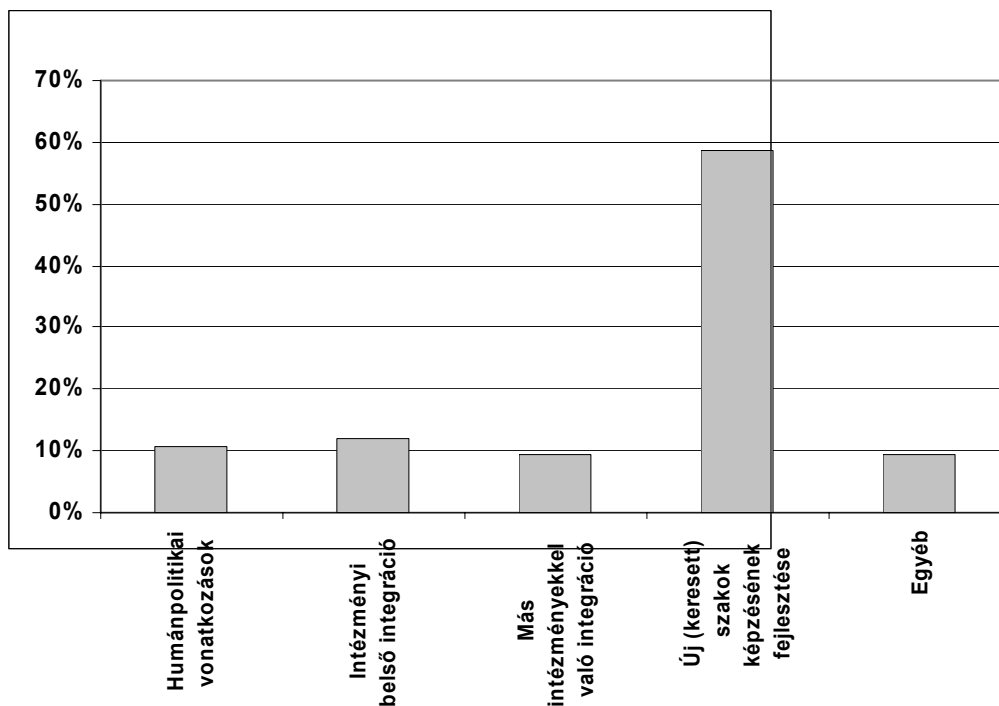
¹ KSH – adat táblák

ez is az oka, hogy a válaszadók többsége ennek megfelelően nem is rendelkezik a pedagógiai programjában konkrétumokkal/elvekkkel az intézményt érintő tanulói létszámváltozással kapcsolatban.

Azok az intézmények, amelyek rendelkeznek valamiféle programmal a létszámváltozásra vonatkozóan, fő irányként az új szakok indítását tervezik, amelyek a piaci igényeket leginkább kielégítik. A humánerőforrás változásai (oktatói létszámcsökkentés, stb.), az intézményi belső integráció, a más intézményekkel való integráció nem jelenik meg stratégiai pontként az elképzelésekben

Elmondható, hogy általában a szakképző intézmények demográfiai trendeket és azok következményeit saját intézményükre vonatkozóan még nem érzékelik igazán. A válaszadók bázisértéknek a 2007/2008-as tanév létszámadatait vették, és ez alapján jelölték meg várakozásaikat. A válaszok igen eltérőek, mivel a „nincs számottevő változás”-t az intézmények fele jelölte meg az 1-5 éves periódusban. Az 5-8 éves periódusban a többség már kis mértékű létszámcsökkenéssel kalkulál, de a változás mértékét ők 0-10%-ra teszik. Hosszú távon a változások a képzőintézmények szerint nem jelentős. Ez az optimista hozzáállás többnyire a demográfiai és piaci trendek nem megfelelő nyomon követéséből következik.

A szakmacsoportok szerinti létszámváltozások tekintetében a képzőintézmények közül növekedést a gépészeti, informatikai, kereskedelem/marketing és vendéglátás/idegenforgalom területeken várnak. Ezek azok a szakmacsoportok, ahol most is legnagyobb a hallgatói létszám, valamint legjobb az elhelyezkedési esélyek. Az intézmények csökkenést leginkább a könnyűipar területén várnak.

12. ábra: A beavatkozások fő területei a tanulói létszámcsökkenés következményeképpen

Forrás: saját szerkesztés

A létszámváltozás kis mértékét az intézmények a regionális merítési körből kalkulálják. A válaszadó intézmények többsége a saját településéről, vagy a saját kistérségből vonzza a nappali tagozatos diákok nagy részét. A megyén kívüli hatókör nem jellemző a szakképző intézményekre, kivéve, ha valamilyen speciális képzést kínálnak. Egy-egy intézmény több választ is megjelölt a diákjai lakóhelyére vonatkozóan. Összesítve a válaszadásokat azt az eredményt kapjuk, hogy a 109 Intézményből 74-en (a válaszadók 68%-a) jelölték meg a „saját településen belülről”, 81-en (a válaszadók 74,3%-a) a „saját kistérségen belülről, de településen kívülről” válaszokat. Az egyes Intézmények kistérségén kívülről csupán a válaszadók 44%-a („saját megyén belülről, de kistérségen kívülről”), illetve 23,8%-a („saját régióon belülről, de megyén kívülről”) szerez diákokat.

Az iskolai rendszerű levelező és esti tagozatos tanulókat lakóhely szerint a válaszadó Intézmények szintén a saját településről és kistérségről vonzzák az iskolába. A válaszadó intézmények 28-28%-a jelölte meg ezt a két válasz-kategóriát. A levelező és esti tagozatos képzések ritkábbak, nem indít ilyet minden szakképző intézmény. Így a megjelölt válaszok száma is kevesebb. A kistérségen kívüli diákok aránya nem túl jelentős ebben a képzési formában.

A képzési paletta bővítésének egyik lehetősége a szakképző intézmények számára, hogy felnőttképzést is kínálnak a kurzusaik között. Ezt a lehetőséget a válaszadó intézmények közül még csak 57% használja ki jelenleg. Mind a szakképzés, mind a felnőttképzés vonatkozásban szereznek a válaszadó intézmények különböző forrásokból információt arra vonatkozóan, hogy a munkaerőpiac mely szakmákra tart igényt. A válaszadók 76%-ának közvetlen visszajelzése van a piacon megjelenő új igényekről, míg 21%-uk nem rendelkezik ilyen irányú információval.

A visszajelzések következtében jelentős arányban terveznek új képzéseket az Intézmények. Konkrétan a válaszadók 87%-a tervezi új szakképesítéseket nyújtó kurzusok indítását, míg 12%-uk nem gondolkozik a munkaerőpiac igényeinek való ilyen irányú megfelelésével. Úgy gondolják, hogy ezek segítségével követhetik a munkaerő-piaci igényeket, és az intézmény fejlődésének egyik lehetőségét látják az új kurzusok indításában.

Azok, akik egyelőre nem tervezik az új szakképzési területek bevonását, azok az oktatói kapacitás, az infrastruktúra és a pénzügyi források hiányát jelölték meg ennek okaként válaszaikban. Ez a három indok egyenlő súllyal jelent meg a válaszadásokban. Ezekre a problémákra adódhatna megoldásként a más szakképző intézményekkel, vagy a felsőoktatási intézményekkel való szoros együttműködés. Az új szakképzésekhez az intézmények többsége a pedagógusaik továbbképzését tervezi, főleg posztgraduális és tanfolyami képzések keretében.

A kérdőív végén a szakiskolai fejlesztési programban való részvételre, és az idegen nyelvű kurzusok indítására kérdeztünk rá. Ezek a válaszok arra is ráirányítják a figyelmet, hogy a szakképző intézmények mennyire veszik igénybe a kínálgató pályázati és egyéb fejlesztési forrásokat, illetve mennyire igyekeznek versenyképes képzési struktúrát kialakítani.

A válaszadó szakképző intézmények 78%-a nem vett rész a Szakiskolai Fejlesztési Programban az elmúlt időszakban, pedig a Szakiskolai Fejlesztési Program II. keretében az Oktatási Minisztérium, a Nemzeti Szakképzési Intézettel karöltve olyan programot kíván megvalósítani, amely rugalmasan képes reagálni mind a gazdasági élet (a munkaerőpiac szereplői), mind a szakképzésben tevékenykedők igényeire, alkalmazkodni tud a demográfiai változásokhoz és a szakképzést érintő regionális sajátosságokhoz. Az SZFP II. fejlesztési területei:

- hátrányos helyzetűek reintegrációja;
- közismereti oktatás megújítása;
- szakmai alapozás megújítása;
- szakképzési évfolyamokon módszertani fejlesztés;
- mérés-értékelés;

- önfejlesztés-intézményfejlesztés;
- minőségfejlesztés. [www.okmt.hu]

A válaszadók csupán 19%-a jelölte meg, hogy élt a program kínálta lehetőségekkel, és tett hasznos előrelépéseket a megjelölt területeken. Az SZFP II.-ben részvevő 21 intézményben a végigvitt programok a diákok eltérő arányait érintette. A programban részvevő intézmények csupán 14-14%-ában érintette valamely program-komponens a diákok több mint 60%-át. A többi intézmény (a programban részvevő intézmények 72%-a) esetében a megvalósult akciók lényegesebb kevesebb diákot vontak be a programba.

A kérdőív kiértékeléséből látható, hogy a jövőben a TISZK, mint együttműködési forma jelentős szerepet tölthet be a régió intézményeinek működésében. A hatékonyság javításával, a gyakorlati képzőhelyekkel, vállalkozásokkal, felsőoktatási intézményekkel illetve más szakképző intézményekkel való intenzívebb együttműködés javításával elérhető, hogy a képzések nagyobb mértékben feleljenek meg a változó munkaerőpiaci igényeknek. Kiemelkedő cél az oktatás gyakorlatiasabbá tétele, amelyhez a korszerű eszközökhöz, technológiákhoz való hozzáférést is biztosítani kell. Mindehhez partnerekre, összefogásra van szükség, így várhatóan a TISZK-ek szerepe megerősödik a jövőben.

Összességében elmondható, hogy a TISZK-ek szerveződése a régió egyes kistérségében elkezdődött, a válaszadó intézmények többsége a „döntés született a szerveződésről” sorokat jelölte meg. A TISZK-ekben való részvételt kevés intézmény utasított el, ami azt jelzi, hogy az együttműködés ezen formája a jövőben a régió intézményei számára reális lehetőséget jelentenek.

A TISZK-ek ideális méretére, együttműködésére vonatkozó kérdés alapján megállapítható, hogy 5-6 intézményt összefogó szakmacsoportos és területi alapon szerveződő intézményt tartanak optimálisnak a válaszadók.

A TISZK-ek legfontosabb előnyei között az együttműködés hatékonyságát említették a megkérdezettek, míg hátrányok között a szervezési nehézségek, nevelési feladatok háttérbe szorulása szerepelt. A munkaerőpiaci igényeknek jobban megfelelő képzések indítását, működését sokszor a nem elégséges információk, a vállalkozással való kapcsolattartás nem ideális szervezése is akadályozza.

A gyakorlati képzőhelyekkel, a vállalkozásokkal való kapcsolatokat mindenképpen fejleszteni kellene, és a jövőbeni hatékonyabb működést segítené a felsőoktatási intézményekkel és más szakképző intézményekkel való intenzívebb együttműködés. A mennyiség mellett a képzőhelyek infrastruktúrájának minőségére is törekedni kell, amelyek iránti igényt szintén felmértük a kérdőív segítségével.

Elmondható, hogy a szakképző intézmények a várható demográfiai változásra, létszámcsökkenésre nem fordítanak kellő figyelmet, mintha nem vennének tudomást arról, hogy ezek a negatív tendenciák az ő intézményüket is hátrányosan érinthetik.

Felhasznált irodalom:

Kérdőíves felmérés adatainak feldolgozásának eredményei
KSH - adat táblák
www.ksh.hu
www.net.jogtar.hu
www.okmt.hu